

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

O‘ZBEK MILLIY KULOLCHILIGIDA TARIXIY AN‘ANALAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR

Sattorova Sarvinozxon

kafedra v.v.b dotsent Qo‘qon davlat universiteti

Musiqa nazariyasi (Tasviriy san‘at va muhandislik grafikasi)

Narkuziyeva Sayyoraxon

Amaliy san‘at: Badiiy kulolchilik yo‘nalishi talabalari

Alixo‘jayeva Oishaxon

Amaliy san‘at: Badiiy kulolchilik yo‘nalishi talabalari

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o‘zbek milliy kulolchilik san‘atining tarixiy shakllanishi, an‘anaviy badiiy xususiyatlari va zamonaviy rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. O‘zbekistonda shakllangan kulolchilik maktablarining shakl, bezak, naqsh, rang va kompozitsion yechimlari, shuningdek, ustoz-shogird an‘anasining milliy kulolchilik merosini saqlashdagi o‘rni yoritiladi. Maqolada an‘anaviy kulolchilik texnologiyalarining zamonaviy badiiy izlanishlar bilan uyg‘unlashuvi, milliy naqsh va shakllarning yangi kompozitsiyalarda qo‘llanilishi hamda kulolchilik san‘atini rivojlantirish masalalariga e‘tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar: o‘zbek milliy kulolchiligi, tarixiy an‘ana, kulolchilik maktablari, Rishton, G‘ijduvon, Xorazm, naqsh, ornament, shakl, rang, kompozitsiya, ustoz-shogird, zamonaviy tendensiya, amaliy san‘at.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

«ИСТОРИЧЕСКИЕ ТРАДИЦИИ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В УЗБЕКСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ КЕРАМИКЕ»

Кокандский государственный университет

Кафедра теории музыки (Изобразительное искусство и инженерная
графика) и.о. доцента Сатторова Сарвинозхон

Наркўзиева Сайёрахон,

Алимходжаева Ойшахон

Студентка направления

«Прикладное искусство: художественная керамика»

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются историческое формирование узбекского национального керамического искусства, его традиционные художественные особенности и современные тенденции развития. Рассматриваются формы, орнаменты, цветовые и композиционные решения керамических школ Узбекистана, а также роль традиции «устоз-шогирд» в сохранении национального художественного наследия. Особое внимание уделяется сочетанию традиционных технологий керамики с современными художественными поисками, использованию национальных орнаментов и форм в новых композициях и вопросам дальнейшего развития керамического искусства.

Ключевые слова: узбекская национальная керамика, историческая традиция, школы керамики, Риштан, Гиждуван, Хорезм, орнамент, форма, цвет, композиция, устоз-шогирд, современные тенденции, прикладное искусство.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

HISTORICAL TRADITIONS AND MODERN TRENDS IN UZBEK NATIONAL POTTERY

Sattorova Sarvinozhon

Acting Associate Professor, Kokand State University

Department of Music Theory (Fine Arts and Engineering Graphics)

Narkuziyeva Sayyorakhon,

Alikhodjayeva Oishakhon

Student of the Applied Arts: Artistic Pottery program

ABSTRACT

This article analyzes the historical formation of Uzbek national pottery, its traditional artistic characteristics, and contemporary development trends. It examines the forms, ornaments, color solutions, and compositional approaches of pottery schools in Uzbekistan, as well as the role of the ustoz-shogird tradition in preserving national artistic heritage. Particular attention is paid to the integration of traditional pottery technologies with contemporary artistic searches, the use of national ornaments and forms in new compositions, and the development of pottery as an important field of applied art.

Keywords: Uzbek national pottery, historical tradition, pottery schools, Rishton, Gijduvan, Khorezm, ornament, form, color, composition, ustoz-shogird, contemporary trends, applied arts.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Introduction

O‘zbek xalqining moddiy va ma’naviy madaniyatida kulolchilik qadimiy amaliy san’at turlaridan biri sifatida muhim o‘rin egallaydi. Kulolchilik buyumlari kundalik hayot ehtiyojlarini qondirish bilan birga, xalqning estetik qarashlari, badiiy tafakkuri va tarixiy xotirasini aks ettiruvchi madaniy meros sifatida shakllangan. O‘zbekistonda kulolchilikning turli hududlarda o‘ziga xos badiiy xususiyatlar asosida rivojlanganligi kuzatiladi. Mahalliy sharoit, xomashyo, tarixiy-madaniy muhit va ustalar tajribasi buyumlarning shakli, bezagi, naqshi va rang yechimlariga ta’sir ko‘rsatgan.

O‘zbek badiiy kulolchilik maktablarining shakllanishi uzoq tarixiy jarayon bilan bog‘liq. Turli hududlarda faoliyat yuritgan ustalar shakl yaratish, bezak ishlash, rang berish va sir bilan ishlash usullarini takomillashtirib, ularni avloddan-avlodga yetkazganlar. Natijada Rishton, G‘ijduvon, Buxoro, Xorazm, Samarqand, Toshkent va boshqa hududlarda o‘ziga xos badiiy an’analar yuzaga kelgan.

Bugungi kunda milliy kulolchilik merosini o‘rganish bilan bir qatorda, an’anaviy tajribalarni zamonaviy badiiy izlanishlar bilan uyg‘unlashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy kulollar milliy shakl va naqshlardan foydalanib, yangi kompozitsion, texnologik va funksional yechimlarni izlamoqda.

O‘zbek milliy kulolchiligining tarixiy shakllanishi

Kulolchilik insoniyatning eng qadimiy hunarmandchilik faoliyatlaridan biri bo‘lib, uning rivojlanishi jamiyatning turmush tarzi va moddiy madaniyati bilan chambarchas bog‘liq. O‘zbekiston hududida ham kulolchilik qadimdan rivojlangan bo‘lib, sopol idishlar va boshqa keramika buyumlari turli tarixiy davrlarda kundalik hayot, xo‘jalik va marosimlarda foydalanilgan.

Kulolchilikning rivojlanishi jarayonida buyumlarni shakllantirish, quritish, pishirish va bezash usullari takomillashib borgan. Mahalliy ustalar loyning

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

xususiyatlarini o'rganib, undan foydalanishning samarali usullarini ishlab chiqqanlar. Shu bilan birga, buyumlarning amaliy vazifasi bilan ularning badiiy ko'rinishi o'rtasidagi bog'liqlik kuchaygan.

Tarixiy jarayon davomida kulolchilik buyumlarida geometrik, o'simliksimon va boshqa dekorativ motivlar qo'llanilib, ular muayyan kompozitsion tartibda joylashtirilgan. Shakl, bezak, rang, ritm va proporsiyaning o'zaro uyg'unligi kulolchilik buyumlarining badiiy qiyofasini shakllantirgan.

Hududiy kulolchilik maktablari va ularning an'analari

O'zbek milliy kulolchiligining muhim xususiyatlaridan biri uning hududiy maktablarga boyligidir. Har bir hududda shakllangan kulolchilik an'analari buyum shakli, bezak, rang va texnologik yondashuvlarda o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi.

Rishton kulolchilik maktabi Farg'ona vodiysi kulolchilik an'alarining muhim markazlaridan biridir. Unda shakl, naqsh va rangning o'zaro uyg'unligi alohida ahamiyat kasb etadi. Buyum yuzasiga ishlangan bezaklar uning shakliga moslashtirilib, naqsh elementlarining ritmik takrorlanishi orqali yaxlit kompozitsion yechimga erishiladi.

G'ijduvon va Buxoro hududlaridagi kulolchilik an'alarida ham shakl va dekorning o'zaro mutanosibligi muhim o'rin tutadi. Naqshlarning ritmik takrorlanishi, markaziy va yordamchi elementlarning munosabati hamda ranglarning uyg'unligi buyumning badiiy ta'sirchanligini oshiradi.

Xorazm kulolchilik an'alarida mahalliy badiiy tafakkur va tarixiy-madaniy muhitning ta'siri seziladi. Buyum shakli, bezak elementlari va rang yechimlarida hududga xos badiiy qarashlar aks etadi. Samarqand va Toshkent hududlarida shakllangan kulolchilik an'analari ham o'zbek amaliy san'atining umumiy taraqqiyotida muhim o'rin tutadi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Ustoz-shogird an'anasi va milliy merosning davomiyligi

O'zbek milliy kulolchiligida ustoz-shogird an'anasi hunarmandchilik bilimlari va badiiy tajribaning avloddan-avlodga o'tishini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Shogird tajribali usta rahbarligida loyni tayyorlash, shakl berish, quritish, bezash, sir va ranglardan foydalanish kabi jarayonlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirgan.

Shogird nafaqat texnologik jarayonlarni, balki buyumning kompozitsion tuzilishi, naqshlarni joylashtirish, rang tanlash va shakl bilan bezakni uyg'unlashtirish tamoyillarini ham o'rgangan. Shu tariqa mahalliy badiiy tajriba va individual ijodiy uslub keyingi avlodlarga yetkazilgan.

Ustoz-shogird an'anasi bugungi kunda ham milliy kulolchilikni rivojlantirishning muhim vositalaridan biri bo'lib qolmoqda. An'anaviy bilimlarni zamonaviy ta'lim va ijodiy jarayonlarga kiritish yosh mutaxassislarning milliy badiiy merosni chuqur o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy kulolchilikda yangi tendensiyalar

Hozirgi davrda o'zbek kulolchilik san'ati an'anaviy tajribalar bilan bir qatorda yangi ijodiy izlanishlar asosida ham rivojlanmoqda. Zamonaviy ustalar tarixiy shakl va naqshlarni saqlagan holda, ularni yangi kompozitsion va funksional yechimlar bilan boyitishga intilmoqda.

Zamonaviy kulolchilikda an'anaviy naqshlarning soddalashtirilishi, yangi shakllarga moslashtirilishi va dekorativ elementlarning yangicha talqin qilinishi kuzatiladi. Ayrim hollarda an'anaviy buyum shakllari zamonaviy interyer va maishiy ehtiyojlarga moslashtiriladi. Bunda buyumning amaliy vazifasi bilan estetik qiyofasi o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhimdir.

Texnologik imkoniyatlarning kengayishi ham kulolchilik ijodiga ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy asbob-uskunalar, yangi materiallar va bezash usullaridan foydalanish ijodkorlarga shakl va dekor borasida yangi imkoniyatlar

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

beradi. Biroq bunday yangiliklarda milliy badiiy xususiyatlarning saqlanishi muhim ahamiyatga ega.

An'anaviy kulolchilikning zamonaviy talqini milliy merosning muzey eksponati sifatida saqlanib qolishi bilangina cheklanmay, uning faol ijodiy jarayonda davom etishini ta'minlaydi. Shu sababli tarixiy shakl va bezaklarni chuqur o'rganish zamonaviy ijod uchun muhim manba hisoblanadi.

Milliy shakl, naqsh va rangning zamonaviy talqini

Badiiy kulolchilikda shakl, naqsh va rang yagona kompozitsion tizimni tashkil etadi. Buyumning silueti va proporsiyasi bezakning joylashuviga ta'sir qilsa, bezak va rang shaklning plastik xususiyatlarini yanada yaqqol ifodalashga xizmat qiladi.

O'zbek kulolchiligida geometrik va o'simliksimon naqshlarning turli ko'rinishlari uchraydi. Naqshlarning ritm asosida takrorlanishi, markaziy elementlarning ajratilishi va yordamchi bezaklar bilan muvozanatga keltirilishi kompozitsion yaxlitlikni ta'minlaydi.

Rang ham kulolchilik buyumining estetik qiyofasini belgilovchi asosiy vositalardan biridir. Ranglarning o'zaro uyg'unligi shakl va naqshning ta'sirchanligini kuchaytiradi. Zamonaviy ijodda an'anaviy rang munosabatlarini saqlagan holda yangi rang kombinatsiyalarini izlash ham kuzatiladi.

Shakl, naqsh va rangning o'zaro uyg'unligi kulolchilik buyumining badiiy yaxlitligini ta'minlaydi. Shu jihatdan milliy kulolchilik an'alarini zamonaviy talqin qilishda kompozitsiyaning asosiy qonuniyatlariga rioya qilish muhimdir.

Milliy kulolchilik merosini saqlash va rivojlantirish

O'zbek milliy kulolchilik merosini saqlash uchun tarixiy maktablarning badiiy xususiyatlarini ilmiy va amaliy jihatdan o'rganish muhimdir. Ayniqsa, mahalliy ustalarning tajribasi, an'anaviy texnologiyalar, naqsh tizimi va shakl yaratish usullarini hujjatlashtirish kelajak avlod uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Kulolchilik ta'limida an'anaviy bilimlarni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan birlashtirish ham muhim vazifalardan biridir. Talabalar loy bilan ishlash texnologiyasini o'rganish bilan birga, milliy naqshlarning tuzilishi, kompozitsiya, rang va shakl uyg'unligi haqida nazariy bilimlarga ega bo'lishlari zarur.

Zamonaviy kulolchilikning rivojlanishida ko'rgazmalar, ijodiy tanlovlar, hunarmandchilik markazlari va ustoz-shogird maktablari muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday faoliyat an'anaviy tajribalarni ommalashtirish va yosh ijodkorlarning yangi badiiy izlanishlarini qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

O'zbek milliy kulolchiligida tarixiy an'analar va zamonaviy tendensiyalar bir-biri bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Qadimiy shakl, naqsh, rang va texnologik tajribalar milliy kulolchilikning badiiy asosini tashkil etsa, zamonaviy ijodiy izlanishlar ushbu merosning yangi sharoitlarda davom etishiga imkon bermoqda.

Rishton, G'ijduvon, Buxoro, Xorazm, Samarqand, Toshkent va boshqa hududlarda shakllangan kulolchilik an'analari o'zbek amaliy san'atining rang-barangligini namoyon etadi. Ularning har birida shakl, bezak, rang, kompozitsiya va texnologik usullarning o'ziga xos munosabati mavjud.

Bugungi kunda asosiy vazifalardan biri milliy kulolchilikning tarixiy-badiiy xususiyatlarini chuqur o'rganish, ustoz-shogird an'alarini davom ettirish va an'anaviy tajribalarni zamonaviy ijodiy izlanishlar bilan uyg'unlashtirishdan iborat. Milliy merosni zamonaviy talqin qilish uning mazmunini saqlagan holda yangi badiiy shakllarda namoyon etish imkonini beradi.

O'zbek milliy kulolchiligini ilmiy, ta'limiy va amaliy jihatdan rivojlantirish xalqning badiiy merosini asrab-avaylash, yosh avlodga yetkazish va zamonaviy amaliy san'at taraqqiyotini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sattorova S. Qo‘qon naqqoshlik maktabining uslubiy o‘ziga xosligi // “Yurt faxri”. – 2025. – T. 1. – №1.
2. Ergashev M.Y. Amaliy san’atning rivojlanish tarixi va uning madaniy taraqqiyotdagi o‘rni // Oriental Art and Culture. – 2026. – T. 7. – №02. – B. 34–37.
3. Sarvinozkhan S. Types and Development of Applied Arts in Uzbekistan // JournalNX. – 2022. – T. 8. – №11. – B. 108–111.
4. Sattorova S., Nabieva S. The role of fine art in technology science // Scientific Research Results in Pandemic Conditions (COVID-19). – 2020. – T. 1. – №02. – B. 167–171.
5. Plümacher M. Color perception, color description and metaphor // Speaking of Colors and Odors. – John Benjamins Publishing Company, 2008. – P. 61–84.